

РЕЦЕНЗИЈА

зборника радова са научног скупа *Узроци мобилности људског/образовног капитала и последице по садашњи и будући развој југоисточне Србије*

Радове презентоване на научном скупу *Узроци мобилности људског/образовног капитала и последице по садашњи и будући развој југоисточне Србије*, одржаног, у организацији Огранка САНУ у Нишу и Филозофског факултета Универзитета у Нишу, 12. новембра 2021. године могуће је разврстати по различитим критеријумима, поред осталог и у зависности од тематике којим се они баве. Анализом радова припремљених за штампу, запажа се да су доминирајуће области истраживања крајње сложени и у теоријском смислу често противуречни феномени актуелног привредног и друштвеног развоја земаља и региона. Конкретно, концепт људског капитала чији су најважнији градивни елементи знање и образовање, феномен савремених миграција са акцентом на трендове депопулације и „одлива мозгова“, садржајна обухватност јавних политика темељених на порукама објашњења најзначајнијих нових покретача економског развоја, како на националном тако и на регионалном и локалном нивоу, по готово једнозначном ставу аутора заузимају посебно место у разумевању узрока мобилности људског капитала и његових последица по садашњи и будући развој југоисточне Србије, једног од најмање развијеног подручја наше земље карактеристичном по израженом тренду старења становништва и убрзаној депопулацији, присутној миграцији младог и образованог стновништва која поприма карактеристике „одлива мозгова“, као и деиндустријализацији и економској стагнацији у сваком погледу.

У условима које на глобалном плану обликују изазови и домети четврте индустријске револуције, акумулација људског капитала постаје покретач друштвеног економског и развоја у свету. Скупа са глобализацијом и брзим ширењем и преношењем знања путем све моћније информационе и комуникационе технологије, земље и региони настоје да остваре економски раст и свеопшти социјални просперитет. Способности креатора јавних политика да посматрају и антиципирају могућности и претње убрзаних и корених друштвених и технолошких промена и посебно да проналазе адекватне одговоре на проблеме узроковане овим појавама постале су важна претпоставка не само економског просперитета већ и пуког опстанка земаља и региона у глобалним релацијама.

У већем броју радова саопштених на претходно поменутом научном скупу се потенцира чињеница да образовање представља централни генератор друштвеног и привредног развоја у о овом веку. Кључни извор знања је образовање, које стога представља основни покретач повећања благостања становништва, фактор унапређења националне конкурентности, као и чинилац превладавања многих социјалних противуречности (сиромаштва, незапослености и сл.) нарочито карактеристичним друштвима тзв. закаснеле транзиције где свакако спада и српско друштво. Будући да производња знања практично не подлеже било каквом критеријуму лимитираности, закључак је да је и економски раст, који се темељи на знању практично неограничен.

Посебну улогу у стимулисању развоја економије базиране на знању има држава и то на свим нивоима њене организованости. Наиме, није циљ сам по себи, да се само у одређеним, уским срединама и организацијама постигне степен знања и учења који је неопходан за бржи развој, већ се та знања и способности морају што брже и ефикасније, уз што ниже трошкове трансферисати и ширити у целој националној економији. Управо због тога се у информационим друштвима развијају јавне мреже знања које имају за циљ повезивање и размену информације и знања целокупне заједнице.

Улога државе у развоју економије знања је вишеструка. Она се огледа у стимулисању дифузије знања, при чему је посебно битна ефикасна веза на релацији универзитети-индустрија-држава, како би се извршила промоција и ширење нових технологија у што већем делу привреде, у свим секторима и предузећима, а уједно и олакшао развој информационе инфраструктуре. Такође, она

се огледа у подизању нивоа људског капитала, што подразумева најшири ниво формалног образовања појединаца, успостављање подстицаја за појединце и предузећа да се укључују у процесе континуираног тренинга и доживотног учења. На жалост, Република Србија се још се налази у зони земаља субразвоја и полупериферног капитализма, те јој стога, разумљиво недостаје моћ да задржи образоване младе људе а да се и не говори о способности привлачења кадрова из других земаља. По подацима из релевантних међународних извора по питању „одлива мозгова“ Србија заузима једно од водећих места у свету. Ако се овоме додају трендови израженог старења становништва и депопулације по којима област југоисточне Србије предњачи у националним оквирима, онда је јасан значај компетентног сагледавања узрока мобилности људског капитала и последица по садашњи и будући развој југоисточне Србије, што је била и централна тема највећег броја радова саопштених на овом научном скупу.

Депопулација и старење становништва нису искључива последица негативних тенденција у природном кретању становништва, већ су напротив и резултат интензивних миграција становништва југоисточне Србије. Миграције имају важну улогу, како због њиховог утицаја на наталитет (у првом реду иселава се младо становништво у репродуктивном периоду), тако и због утицаја на смањење и онако лимитираног потенцијала социоекономског развоја житеља овог подручја. Миграције непосредно делују на економска, друштвена, културна, демографска кретања, као и на људски капитал посматраног простора. Поред економских разлога, савремена објашњења кључних разлога миграција истичу бројне друштвене и еколошке чиниоце, попут могућности образовања, брзог запошљавања, већег задовољства животом, боље здравствене заштите. Услед „одлива мозгова“ значајно су ограничене могућности одрживог и свеукупног друштвеног развоја. Будући да су овакви неповољни демографски трендови углавном последица неразвијености привреде, незапослености, промене система вредности, неопходно је да се конципирају и реализују адекватне мере економске и популационе политике ради подстицања рађања, циркуларних или повратних кретања становништва и решавања економских и развојних проблема подручја југоисточне Србије.

Зборник радова саопштених на научном скупу *Узроци мобилности људског/образовног капитала и последице по садашњи и будући развој југоисточне Србије*, одржаног, у организацији Огранка САНУ у Нишу и Филозофског факултета Универзитета у Нишу 12. новембра 2021. године, представља врло компетентан приказ актуелних проблема друштвеног и економског развоја ове привредно заостајуће области Србије као земље закаснеле транзиције. Мишљења сам да ће Зборник бити од користи не само широкој научној и стручној јавности, већ и креаторима и носиоцима јавних политика на регионалном и локалном нивоу који морају много одлучније да се суоче са проблемима депопулације, миграција и економске девастације подручја југоисточне Србије.

Препоручујем објављивање радова саопштених на научном скупу *Узроци мобилности људског/образовног капитала и последице по садашњи и будући развој југоисточне Србије*, одржаног, у организацији Огранка САНУ у Нишу и Филозофског факултета Универзитета у Нишу 12. новембра 2021. године.

У Нишу, септембра 2022. године

Емеритус проф. др Слободан Цветановић